

**DB Planning
Insights
Maart 2014**

Samenlevingsvormen
en vermogensoverdracht

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	4
2. Enkele definities	4
3. Totstandkoming.....	5
4. Statuut.....	5
5. Algemene kenmerken van samenwoningsstelsels	6
6. Gezinswoning.....	7
7. Rechten en verplichtingen	8
8. Vermogen.....	9
9. Schenkingen.....	11
10. Erfrecht.....	18
11. Successierechten	20
12. Besluit.....	23

Tekst geschreven door Mr. Henri Derycke, geassocieerd advocaat bij het kabinet Derycke & Vandenberghe.

1. Inleiding

In ons land bestaan er verschillende samenlevingsvormen: u kunt bijvoorbeeld getrouwd zijn, wettelijk of feitelijk samenwonen. Als u met een of meerdere personen samenleeft, kan het hoe dan ook interessant zijn om u enkele vragen te stellen over **vermogensoverdracht**. Welke rechten en plichten hebben gehuwden en samenwonenden in dat kader tegenover elkaar? Aan welke schenkings - en successierechten kunt u zich verwachten op basis van uw specifieke gezinssituatie en woonplaats?

In deze **DB Planning Insights** overlopen we welke samenlevingsvormen er bestaan en welke impact ze hebben op de vermogensoverdracht.

2. Enkele definities

In de eerste plaats kunnen partners **huwen voor de wet en als gehuwden samenwonen**. Het huwelijk was tot 1998 de enige door het recht georganiseerde samenlevingsvorm. Het was ook de enige manier van samenwonen, waarbij de partners aan een bepaald statuut werden onderworpen, dat niet alleen wederzijdse rechten en plichten met zich meebracht, maar ook

rechten en plichten tegenover derden. Daarnaast bestaan er in België, zoals in de meeste Europese landen, sinds enige tijd ook andere samenlevingsvormen, die intussen geïnstitutionaliseerd zijn.

Wie in ons land niet wil huwen, kan **wettelijk samenwonen**. De Belgische wetgever heeft de rechtsfiguur van de wettelijke samenwoning in 1998 ingevoerd¹ en zo een - bescheiden - statuut uitgewerkt met een hoofdzakelijk vermogensrechtelijk karakter.

Wie niet gehuwd is en ook geen verklaring van wettelijke samenwoning heeft afgelegd, kan ook **feitelijk samenwonen** met zijn partner. In tegenstelling tot het huwelijk en de wettelijke samenwoning wordt het feitelijk samenwonen niet door de wet geregeld. Toch geldt in bepaalde gevallen een fiscale gelijkenschakeling met echtgenoten en wettelijk samenwonenden op het vlak van schenkingsrechten en successierechten (zie verder).

De liefde van de partners mag dan wel even groot zijn, er zijn wel degelijk markante verschillen tussen die drie samenlevingsvormen op civiel, vermogens- en fiscaalrechtelijk vlak².

¹ Deze samenwoningsvorm werd in hoofdzaak ingevoerd omdat homoseksuele partners op dat ogenblik nog niet konden huwen en men die partners ook een beperkt vermogensrechtelijk kader wilde bieden.

² Onder meer op het vlak van indirecte belastingen. Omdat indirecte belastingen een gewestmaterie zijn, verschilt de omschrijving en behandeling van deze samenlevingsvormen van gewest tot gewest. In dit document nemen we uitsluitend de Vlaamse wetgeving onder de loep.

3. Totstandkoming

Wie **voor de wet wil trouwen**, moet een aangifte doen van het huwelijk bij de dienst burgerlijke stand. Het huwelijk wordt voltrokken voor de ambtenaar van de burgerlijke stand. Sinds een tiental jaar mogen in België ook partners van hetzelfde geslacht met elkaar trouwen.

Van **wettelijke samenwoning** is sprake als de partners een schriftelijke verklaring tot wettelijke samenwoning afleggen bij de burgerlijke stand van hun gezamenlijke woonplaats en die overhandigen aan de ambtenaar van de dienst.

Die samenlevingsvorm staat open voor twee personen, die ook van hetzelfde geslacht mogen zijn, voor zover die nog niet door een huwelijk of een (andere) wettelijke samenwoning gebonden zijn. In tegenstelling tot het huwelijk heeft het instituut van de wettelijke samenwoning **een asexueel karakter**. Het staat bijvoorbeeld ook open voor familiale tweerelaties (bijv. broer en zus of ouder en kind). Zo wilde de wetgever een ruim universeel kader scheppen voor elk type van tweerelatie, voor zover daar uitdrukkelijk voor gekozen wordt.

Daarnaast kunnen partners ook **feitelijk samenwonen**, zonder een dergelijke verklaring af te leggen. Deze samenlevingsvorm vergt geen formaliteiten. Feitelijk samenwonen is evenmin beperkt tot tweerelaties.

4. Statuut

In het burgerlijk recht worden de consequenties van de gehuwde staat verspreid behandeld. Er kunnen vier categorieën regels onderscheiden worden:

1. het primaire huwelijksstelsel,
2. het secundaire huwelijksstelsel,
3. het erfrecht van de langstlevende echtgenoot,
4. diverse andere bepalingen (bijv. verbod om tussen echtgenoten een koop-verkoopovereenkomst te sluiten).

5. Algemene kenmerken van samenwoningstelsels

Wie huwt, is meteen onderworpen aan de in de wet vastgelegde **wederzijdse rechten en verplichtingen tussen echtgenoten**, die ook een vermogensrechtelijke draagwijdte hebben.

Van bepaalde basisregels (het '**primaire stelsel**') kunnen echtgenoten niet afwijken. Het primaire stelsel omvat zowel persoonsrechtelijke als vermogensrechtelijke bepalingen en is eenvormig van toepassing op alle gehuwden. Het secundaire huwelijksstelsel bevat uitsluitend regels over de vermogensrechtelijke verhoudingen tussen gehuwden. In tegenstelling tot de regels van het primaire stelsel, kunnen echtgenoten wel in zeker mate afwijken van het secundaire stelsel door middel van een huwelijkscontract.

Ook wettelijk samenwonenden zijn onderworpen aan een **aantal dwingende bepalingen**, al zijn die beperkter dan het primaire stelsel bij echtgenoten. De instelling van de wettelijke samenwoning biedt maar een minimale bescherming. De bescherming is beperkt omdat die op elk ogenblik door elke partner eenzijdig kan worden beëindigd zonder enige rechterlijke tussenkomst.

Feitelijke samenwoning heeft **geen specifieke vermogensrechtelijke gevolgen**. Ze heeft op zich geen enkel juridisch effect.

Zowel wettelijk als feitelijk samenwonende koppels kunnen **een samenlevingscontract sluiten, waarin specifieke voorwaarden van het samenwonen worden opgenomen**. In dat contract kunnen ze de organisatie van het gezin en een aantal gevolgen van het samenwonen voor het bezit regelen. Zo kunnen ze bepalen welke bezittingen persoonlijk en welke gemeenschappelijk zijn, welk bedrag de partners maandelijks op de gemeenschappelijke rekening storten om de kosten van het huishouden te betalen, welke kosten/investeringen met de gemeenschappelijke rekening worden betaald, hoe een eventuele scheiding wordt geregeld, hoe de kosten van de opvoeding van de kinderen worden gedragen, enz.

6. Gezinswoning

Een belangrijke pijler van de wettelijke bescherming van het primaire stelsel heeft betrekking op de **gezinswoning (en de huisraad) als minstens één van de echtgenoten een zakelijk recht (eigendom, vruchtgebruik, enz.) of een huurrecht heeft op die woning**. De bescherming bestaat erin dat echtgenoten alle beslissingen over de gezinswoning samen moeten nemen, ongeacht van wie de woning is of op wiens naam de huurovereenkomst is opgesteld.

De titularis van het zakelijk recht mag **geen daden van beschikking (o.a. verkopen, wegschenken, hypothekeren) stellen**, tenzij met instemming van de mede-echtgenoot. Die instemming is ook nodig voor daden van beheer die tot gevolg hebben dat de mogelijkheid tot bewoning door het gezin vermindert of wegvalt (bijvoorbeeld verhuren). Als die beschermingsmaatregel niet gerespecteerd wordt, kan de mede-echtgenoot de nietigverklaring van de handeling en eventueel een schadevergoeding vorderen.

Als één echtgenoot een huurovereenkomst sluit met betrekking tot de gezinswoning, creëert het huwelijk van

rechtswege een **wettelijk onverdeeld huurrecht voor beide echtgenoten**. Daarvan kan niet worden afgeweken. Beide partners worden titularis van het huurcontract, ongeacht of het huurcontract wordt afgesloten voor of na het huwelijk. Die beschermingsmaatregel houdt in dat de echtgenoot-contractant de huurovereenkomst niet kan opzeggen zonder medewerking van de mede-echtgenoot. Daarnaast moeten quasi alle opzeggingen en kennisgevingen uitgaan van beide echtgenoten of gericht zijn aan elke echtgenoot afzonderlijk. Ook als die beschermingsmaatregel niet gerespecteerd wordt, kan de nietigverklaring (en eventueel schadevergoeding) gevorderd worden.

Wettelijke samenwonenden genieten dezelfde bescherming als echtgenoten. Maar feitelijk samenwonenden genieten geen bescherming.

7. Rechten en plichten

Tussen echtgenoten gelden een aantal wederkerige rechten en plichten. Zo bestaat er onder meer een samenwonings- en getrouwheidsplicht en zijn echtgenoten tegenover elkaar tot hulp en bijstand verplicht in de lasten van het huwelijk, ongeacht het (gekozen) huwelijksvermogensstelsel. De **hulpplicht** is een verplichting tot materiële solidariteit. De **bijdrageplicht** is afhankelijk van de mogelijkheden van de echtgenoten. De **huwelijkslasten** zijn alle noden die voortvloeien uit de samenleving van de echtgenoten, ook de kosten van onderhoud, opvoeding en opleiding van de gemeenschappelijke kinderen.

Tussen wettelijk samenwonenden geldt alleen de plicht om bij te dragen in de lasten van het samenleven volgens hun mogelijkheden. Hoewel dit instituut samenwoning veronderstelt, bestaat er **geen (sanctioneerbare) samenwoningsplicht**. De bijdrageplicht vervalt zodra de partners niet langer feitelijk samenwonen (ook al beëindigen zij de wettelijke samenwoning niet).

Feitelijk samenwonenden hebben **geen enkele verplichting** tegenover elkaar, tenzij zij daarover (schriftelijke) afspraken hebben gemaakt.

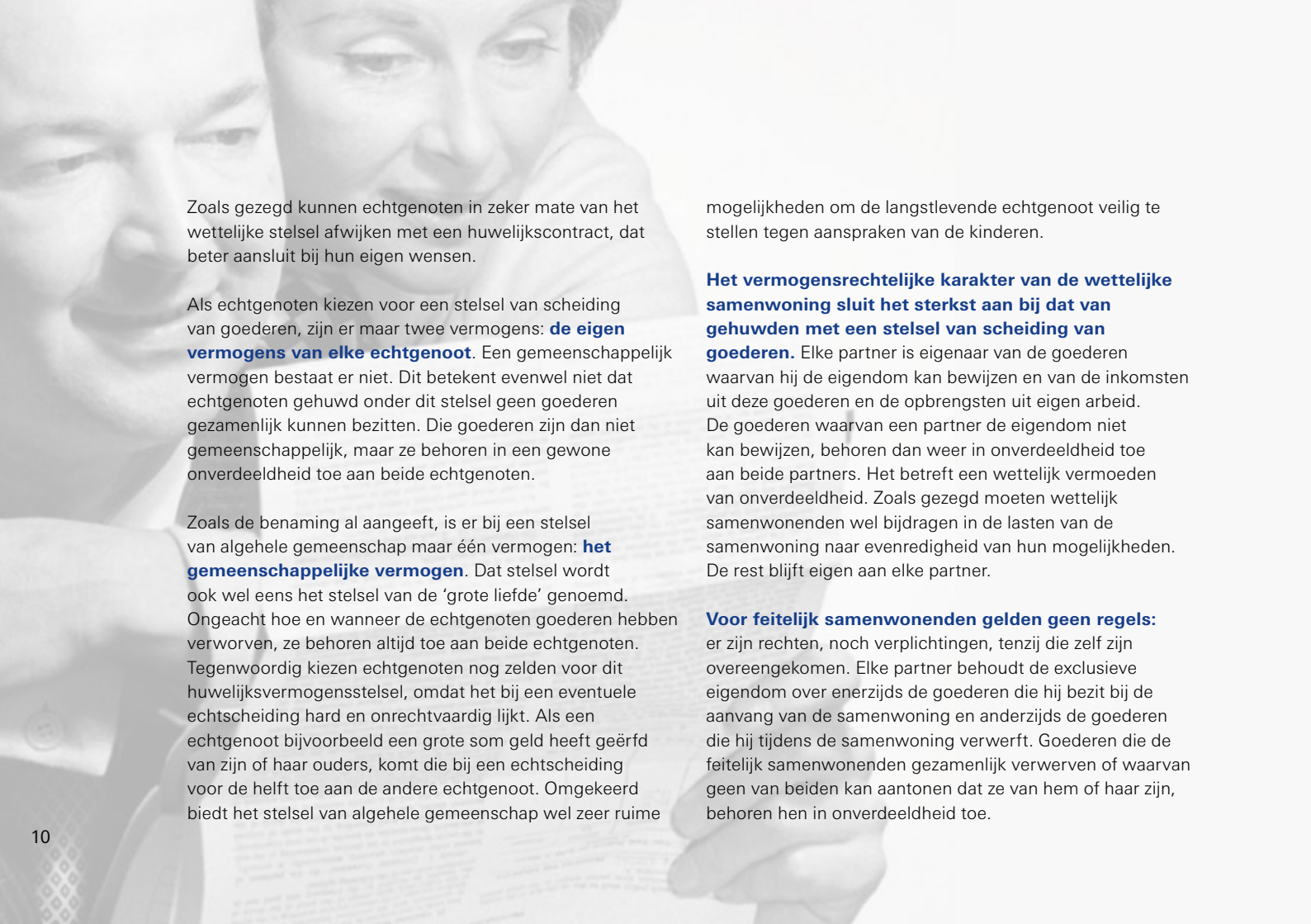

8. Vermogen

Voor het statuut van hun goederen kunnen echtgenoten *grosso modo* kiezen tussen twee soorten stelsels: het stelsel van **scheiding van goederen**, waarbij alle goederen persoonlijke eigendom blijven van de echtgenoten en de **gemeenschapsstelsels**, waarbij een gedeelte van de goederen (of alle goederen) van de echtgenoten worden ondergebracht in een afzonderlijk 'gemeenschappelijk' vermogen, dat losstaat van het 'eigen' vermogen van elke echtgenoot.

Echtgenoten leggen hun keuze voor een bepaald stelsel vast in een huwelijkscontract, dat wordt verleden door een notaris. Als zij geen huwelijkscontract opmaken, vallen zij terug op het wettelijke stelsel, dat uitgaat van een stelsel van scheiding van goederen met gemeenschap van aanwinsten. Het wettelijke stelsel verdeelt de goederen van de echtgenoten in drie vermogens:

Zoals gezegd kunnen echtgenoten in zeker mate van het wettelijke stelsel afwijken met een huwelijkscontract, dat beter aansluit bij hun eigen wensen.

Als echtgenoten kiezen voor een stelsel van scheiding van goederen, zijn er maar twee vermogens: **de eigen vermogens van elke echtgenoot**. Een gemeenschappelijk vermogen bestaat er niet. Dit betekent evenwel niet dat echtgenoten gehuwd onder dit stelsel geen goederen gezamenlijk kunnen bezitten. Die goederen zijn dan niet gemeenschappelijk, maar ze behoren in een gewone onverdeeldheid toe aan beide echtgenoten.

Zoals de benaming al aangeeft, is er bij een stelsel van algehele gemeenschap maar één vermogen: **het gemeenschappelijke vermogen**. Dat stelsel wordt ook wel eens het stelsel van de ‘grote liefde’ genoemd. Ongeacht hoe en wanneer de echtgenoten goederen hebben verworven, ze behoren altijd toe aan beide echtgenoten. Tegenwoordig kiezen echtgenoten nog zelden voor dit huwelijksvermogensstelsel, omdat het bij een eventuele echtscheiding hard en onrechtvaardig lijkt. Als een echtgenoot bijvoorbeeld een grote som geld heeft geërfd van zijn of haar ouders, komt die bij een echtscheiding voor de helft toe aan de andere echtgenoot. Omgekeerd biedt het stelsel van algehele gemeenschap wel zeer ruime

mogelijkheden om de langstlevende echtgenoot veilig te stellen tegen aanspraken van de kinderen.

Het vermogensrechtelijke karakter van de wettelijke samenwoning sluit het sterkst aan bij dat van gehuwden met een stelsel van scheiding van goederen. Elke partner is eigenaar van de goederen waarvan hij de eigendom kan bewijzen en van de inkomsten uit deze goederen en de opbrengsten uit eigen arbeid. De goederen waarvan een partner de eigendom niet kan bewijzen, behoren dan weer in onverdeeldheid toe aan beide partners. Het betreft een wettelijk vermoeden van onverdeeldheid. Zoals gezegd moeten wettelijk samenwonenden wel bijdragen in de lasten van de samenwoning naar evenredigheid van hun mogelijkheden. De rest blijft eigen aan elke partner.

Voor feitelijk samenwonenden gelden geen regels: er zijn rechten, noch verplichtingen, tenzij die zelf zijn overeengekomen. Elke partner behoudt de exclusieve eigendom over enerzijds de goederen die hij bezit bij de aanvang van de samenwoning en anderzijds de goederen die hij tijdens de samenwoning verwert. Goederen die de feitelijk samenwonenden gezamenlijk verwerven of waarvan geen van beiden kan aantonen dat ze van hem of haar zijn, behoren hen in onverdeeldheid toe.

9. Schenkingen

In tegenstelling tot een testament heeft een schenking een onmiddellijk effect. Wat je schenkt, ben je kwijt. Een schenking is dan ook onherroepelijk. Daarop bestaat een belangrijke uitzondering: **schenkingen tussen echtgenoten zijn te allen tijde herroepbaar.**

De voorbije jaren ontstond een tendens bij de verschillende gewesten om samenwonenden onder bepaalde voorwaarden en in bepaalde gevallen op fiscaal vlak gelijk te schakelen met echtgenoten op het vlak van schenkingsrechten.

Zo definieert het **Vlaamse Gewest** samenwonenden sinds 2001 als hetzij wettelijk samenwonenden, hetzij personen die op het ogenblik van de schenking ten minste één jaar ononderbroken hebben samengewoond en een gemeenschappelijke huishouding hebben gevoerd. De feitelijke samenwoning wordt aangetoond aan de hand van de gezamenlijke inschrijving in het bevolkingsregister. Een gemeenschappelijke huishouding voeren betekent dat beiden financieel bijdragen tot de huishouding (beiden moeten dus over inkomsten of een vermogen beschikken). Dat moet worden aangetoond aan de hand van andere bewijsmiddelen.

In het Waalse en Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt onder samenwoning enkel de wettelijke samenwoning begrepen. Bovendien vereist het Waalse Gewest dat de wettelijk samenwonenden ook daadwerkelijk (dus feitelijk) samenwonen... Feitelijk samenwonenden komen in geen van beide gewesten in aanmerking voor gelijkschakeling met gehuwden.

Als de samenwonenden beantwoorden aan die criteria, worden zij voor de schenkingsrechten gelijkgeschakeld met echtgenoten. De fiscale administratie kan wel altijd het tegenbewijs proberen te leveren. De inschrijving in het bevolkingsregister op hetzelfde adres, is dus maar een weerlegbaar vermoeden.

Het Vlaamse Gewest voorziet wel in een uitzondering voor gevallen van overmacht die het samenleven van feitelijk samenwonenden onmogelijk maken, bijv. een ziekenhuisopname die volgt op een ononderbroken periode van één jaar samenwoning.

Tarieven

Om het concrete effect van die gelijkschakeling te illustreren, geven we hieronder een overzicht van de verschillende tarieven van de schenkingsrechten.

Vlaams Gewest

Voor roerende goederen:

- 3% in rechte lijn, tussen echtgenoten en (wettelijk en feitelijk) samenwonenden
- 7% tussen alle anderen

Voor onroerende goederen:

Tarief in rechte lijn en tussen echtgenoten en tussen samenwonenden			
Op de schijf vanaf	Tot	Percentage	Totale gecumuleerde bedrag van de belasting op de voorgaande schijven in euro
0,01	12.500,00	3%	-
12.500,01	25.000,00	4%	375,00
25.000,01	50.000,00	5%	875,00
50.000,01	100.000,00	7%	2.125,00
100.000,01	150.000,00	10%	5.625,00
150.000,01	200.000,00	14%	10.625,00
200.000,01	250.000,00	18%	17.625,00
250.000,01	500.000,00	24%	26.625,00
500.000,01	-	30%	86.625,00

Als partners geen samenwonenden zijn in de zin van het Vlaamse Decreet, worden zij onderworpen aan de volgende tarieven, in plaats van de tarieven die gelden in rechte lijnen en tussen echtgenoten:

Tarief tussen alle anderen			
Op de schijf vanaf	Tot	Percentage	Totale gecumuleerde bedrag van de belasting op de voorgaande schijven in euro
0,01	12.500,00	30%	-
12.500,01	25.000,00	35%	3.750,00
25.000,01	75.000,00	50%	8.125,00
75.000,01	175.000,00	65%	33.125,00
175.000,01	-	80%	98.125,00

Een voorbeeld: de schenkingsrechten verschuldigd op een schenking tussen echtgenoten of kwalificerende samenwonenden respectievelijk tussen niet-kwalificerende samenwonenden bedragen:

- voor een schenking van 50.000€: 2.125€ resp. 20.625€;
- voor een schenking van 100.000€: 5.625€ resp. 49.375€;
- voor een schenking van 200.000€: 17.625€ resp. 118.125€.

Waals Gewest

Voor roerende goederen:

- 3,3% in rechte lijn, tussen echtgenoten en (wettelijk) samenwonenden
- 5,5% tussen broers, zussen, ooms, tantes, neven en nichten
- 7,7% tussen alle anderen

Voor onroerende goederen:

Tarief in rechte lijn en tussen echtgenoten en tussen wettelijk samenwonenden			
Op de schijf vanaf	Tot	Percentage	Totale gecumuleerde bedrag van de belasting op de voorgaande schijven in euro
0,01	12.500,00	3%	-
12.500,01	25.000,00	4%	375
25.000,01	50.000,00	5%	875
50.000,01	100.000,00	7%	2.125,00
100.000,01	150.000,00	10%	5.625,00
150.000,01	200.000,00	14%	10.625,00
200.000,01	250.000,00	18%	17.625,00
250.000,01	500.000,00	24%	26.625,00
500.000,01	-	30%	86.625,00

Als partners geen samenwonenden zijn in de zin van het Waalse Decreet, worden zij onderworpen aan de volgende tarieven, in plaats van de tarieven die gelden in rechte lijnen en tussen echtgenoten:

Tarief tussen alle anderen			
Op de schijf vanaf	Tot	Percentage	Totale gecumuleerde bedrag van de belasting op de voorgaande schijven in euro
0,01	12.500,00	30%	-
12.500,01	25.000,00	35%	3.750,00
25.000,01	75.000,00	60%	8.125,00
75.000,01	175.000,00	80%	38.125,00
175.000,01	-	80%	118.125,00

Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Voor roerende goederen:

- 3% in rechte lijn, tussen echtgenoten en (wettelijk) samenwonenden
- 7% tussen alle anderen

Voor onroerende goederen:

Tarief in rechte lijn en tussen echtgenoten en tussen (wettelijk) samenwonenden			
Op de schijf vanaf	Tot	Percentage	Totale gecumuleerde bedrag van de belasting op de voorgaande schijven in euro
0,01	50.000,00	3%	-
50.000,01	100.000,00	8%	1.500,00
100.000,01	175.000,00	9%	5.500,00
175.000,01	250.000,00	18%	12.250,00
250.000,01	500.000,00	24%	25.750,00
500.000,01	-	30%	85.750,00

Verder gelden andere (beduidend hogere) tarieven tussen samenwoners die broer en zus zijn (en die geen samenwonenden zijn in de zin van de Brusselse Ordonnantie), of tussen ooms of tantes en neven en nichten. Vanwege de beperkte toepassing binnen de onderzochte situatie (samenwoning) laten we die hier verder buiten beschouwing.

Als partners geen samenwonenden zijn in de zin van het Brusselse Ordonnantie, worden zij onderworpen aan de volgende tarieven, in plaats van de tarieven die gelden in rechte lijnen en tussen echtgenoten:

Tarief tussen alle anderen			
Op de schijf vanaf	Tot	Percentage	Totale gecumuleerde bedrag van de belasting op de voorgaande schijven in euro
0,01	50.000,00	40%	
50.000,01	75.000,00	55%	20.000,00
75.000,01	175.000,00	65%	33.750,00
175.000,01		80%	98.750,00

10. Erfrecht

10.1 Huwelijk

Het huwelijk doet van rechtswege een erfrecht ontstaan tussen de echtgenoten. De langstlevende echtgenoot heeft een bijzondere plaats in het erfrecht. Al dan niet gehuwd zijn en al dan niet kinderen hebben, maakt een wereld van verschil op erfrechtelijk vlak.

De erflater was gehuwd en had kinderen.

Bij overlijden erft de langstlevende echtgenoot het vruchtgebruik op de hele nalatenschap, ongeacht of de kinderen van de erflater gemeenschappelijke, huwelijkse of buitenhuwelijkse of geadopteerde kinderen zijn. De kinderen krijgen elk een gelijk deel. Als een kind vooroverleden is, dan erven zijn kinderen in zijn plaats.

De erflater was gehuwd en had geen kinderen

De langstlevende echtgenoot erft het hele gemeenschappelijke vermogen in volle eigendom en het vruchtgebruik van de eigen goederen van de erflater. De blote eigendom van die eigen goederen komt toe aan de familie van de erflater (in een bepaalde chronologie naargelang van de graad van verwantschap). Zolang de langstlevende echtgenoot leeft, moet de familie het gebruik en genot van de goederen toestaan.

De erflater was gehuwd en had geen kinderen en geen verdere familieleden.

In dat geval erft de langstlevende de hele nalatenschap in volle eigendom.

De gezinswoning

Een speciale bescherming is voorzien voor de gezinswoning. De langstlevende echtgenoot erft altijd het vruchtgebruik van de gezinswoning (met alle huisraad en meubilair). Dat betekent dat de langstlevende de woning mag blijven bewonen, of de woning kan verhuren en de huurinkomsten ervan opstrijken, zolang hij/zij leeft, ongeacht wie de blote eigenaar is en ongeacht of de gezinswoning deel uitmaakt van het gemeenschappelijk vermogen of het eigen vermogen van de erflater.

Afwijkende regeling

Echtgenoten kunnen in zeker mate afwijken van de voormelde wettelijke regeling. Zij moeten in dat geval een testament in elkaars voordeel of een contractuele erfstelling opstellen. Een testament moet door elke partner afzonderlijk worden opgemaakt en kan tijdens het leven altijd herroepen of aangepast worden. In een contractuele erfstelling kennen echtgenoten elkaar wederkerig het grootst beschikbaar gedeelte van hun nalatenschap toe, voor het geval zij

als eerste zouden overlijden. Een dergelijke contractuele erfstelling kan in een huwelijkscontract worden opgenomen (zodat dit alleen kan herroepen worden in onderling akkoord) of in een latere akte (die dan eenzijdig herroepbaar is).

10.2 Wettelijk samenwonenden

Wettelijk samenwonenden **erven ook automatisch van elkaar** (zonder dat een testament noodzakelijk is). Het erfrecht van de langstlevende wettelijk samenwonende partner is wel beperkt. De langstlevende partner krijgt automatisch het vruchtgebruik van de gezinswoning. Maar het betreft geen reservataire beschermd erfrecht: elke partner kan deze erfaanspraken beperken of verhinderen door het opmaken van een testament en de langstlevende partner bijgevolg geheel of gedeeltelijk onterven. De langstlevende partner hoeft daarvan niet in kennis te worden gesteld.

Ook in het omgekeerde geval, als wettelijk samenwonenden willen dat hun langstlevende partner meer erft dan het vruchtgebruik op de gezinswoning, moeten zij een **testament** opmaken (zelfs als er geen andere erfgenamen zijn).³ Bij de opmaak van dat testament moet wel rekening gehouden worden met bijvoorbeeld reservataire aanspraken van kinderen.

Zoals gezegd biedt een testament juridisch gezien maar een beperkte zekerheid, aangezien de testator het testament op elk ogenblik kan herroepen.

10.3 Feitelijk samenwonenden

Feitelijk samenwonenden **erven niet van elkaar**. De nalatenschap komt in dat geval toe aan de kinderen en, als er geen kinderen zijn, aan de verdere familieleden. Als er geen kinderen of familieleden zijn, komt de nalatenschap toe aan de Belgische Staat. Als je toch wil dat de langstlevende feitelijk samenwonende partner erft, moet er een testament⁴ opgemaakt worden. Daarbij moet wel rekening gehouden worden met een eventuele wettelijke reserve voor bijvoorbeeld de kinderen.

³ Of je kunt gebruik maken van ander begunstigingsmaatregelen, bijv. tontine- en aanwasbedingen.

⁴ Of je kunt gebruik maken van bijv. een aanwasbeding.

11. Successierechten

Voor het bepalen van het toepasselijke tarief in de successierechten tussen samenwonenden, geldt dezelfde definitie als bij de schenkingsrechten. In het **Vlaamse Gewest** zijn dat: hetzij wettelijk samenwonenden, hetzij personen die op het ogenblik van een overlijden ten minste één jaar ononderbroken hebben samengewoond en eengemeenschappelijke huishouding hebben gevoerd.

In het **Waalse en Brussels Gewest** wordt onder samenwoning alleen de wettelijke samenwoning begrepen. Bovendien vereist het Waalse Gewest dat de wettelijk samenwonenden ook daadwerkelijk (dus feitelijk) samenwonen. Feitelijk samenwonenden komen niet in aanmerking voor gelijkschakeling met gehuwden.

Ook hier is de gezamenlijke inschrijving op hetzelfde adres maar een weerlegbaar vermoeden en kan de fiscale administratie nog altijd het tegenbewijs leveren.

Als de samenwonenden beantwoorden aan die criteria, dan worden de samenwoners ook voor de successierechten gelijkgeschakeld met echtgenoten en genieten zij hetzelfde tarief. Als dat niet het geval is (en er ook geen andere verwantschapsband is), geldt het tarief zoals dat van toepassing is tussen alle anderen (derden).

Als je daarentegen als langstlevende samenwonende partner wil genieten van de vrijstelling van de gezinswoning, zoals dat sinds 2007 van toepassing is op echtgenoten, wijkt het Vlaamse Decreet af van voormelde definitie en eist men een langere duur van feitelijke samenwoning. Om de vrijstelling te verkrijgen, moet het gaan om hetzij wettelijk samenwonenden, hetzij personen die op het ogenblik van het overlijden ten minste drie jaar ononderbroken hebben samengewoond en een gemeenschappelijke huishouding voeren.

Een verwant gunstregime in het Waalse en Brussels Hoofdstedelijk Gewest voorziet in een voordeeltarief voor de gezinswoning tussen echtgenoten of wettelijk samenwonenden (dat overigens ook van toepassing is op erfgenamen in rechte lijn).

Recent heeft het Brussels Parlement bovengenoemd gunstregime, naar het voorbeeld van het Vlaams Gewest, omgebogen naar een effectieve vrijstelling van successierechten voor de langstlevende partner (i.e. echtgenoot en wettelijk samenwonende)⁵.

⁵ De Brusselse ordonnantie is op 10 januari 2014 goedgekeurd en de vrijstelling zal met terugwerkende kracht van toepassing zijn voor personen die overleden zijn sinds 1 januari 2014. Merk op dat de vrijstelling niet van toepassing is indien de wettelijk samenwonende een bloedverwant is van de erflater.

Het voormalige gunstregime met betrekking tot de gezinswoning blijft van toepassing op erfgenamen in rechte lijn..

Tarieven

Om het concrete effect van een gelijkshakeling met echtgenoten te illustreren, geven we hierbij een overzicht van de tarieven van de successierechten.

Vlaams Gewest

In het Vlaams Gewest wijken de tarieven inzake successierechten af van de tarieven voor schenkingsrechten (zie hiervoor). Voor successierechten gelden de volgende tarieven:

Tarief in rechte lijn, tussen echtgenoten en tussen samenwonenden			
Op de schijf vanaf	Tot	Percentage	Totale gecumuleerde bedrag van de belasting op de voorgaande schijven in euro
0,01	50.000,00	3%	-
50.000,01	250.000,00	9%	1.500,00
250.000,01	-	27%	19.500,00

Als partners op het ogenblik van het overlijden van één van hen geen samenwonenden zijn in de zin van het Vlaamse Decreet, worden zij onderworpen aan de volgende tarieven, in plaats van de tarieven die gelden in rechte lijnen en tussen echtgenoten (voor zover de samenwonenden niet onder de tarieven van toepassing op broers en zussen of die van ooms en tantes, neven en nichten vallen):

Tarief tussen alle anderen			
Op de schijf vanaf	Tot	Percentage	Totale gecumuleerde bedrag van de belasting op de voorgaande schijven in euro
0,01	75.000,00	45%	-
75.000,01	125.000,00	55%	33.750,00
125.000,01	-	65%	61.250,00

Een voorbeeld: de successierechten verschuldigd als je van de partner erft als langstlevende echtgenoot of als kwalificerende samenwonende partner respectievelijk als niet-kwalificerende samenwonende partner:

- voor een erfdeel van 50.000€: 1.500€ resp. 22.500€;
- voor een erfdeel van 100.000€: 6.000€ resp. 47.500€;
- voor een erfdeel van 200.000€: 42.000€ resp. 110.000€.

Waal en Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Voor het Waalse en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gelden op het vlak van successierechten dan weer dezelfde tarieven als op het vlak van schenkingsrechten (zie hiervoor).

12. Besluit

Samenleven kan sinds enige tijd diverse vormen aannemen. Dat 'à la carte'-aanbod leidt ertoe dat partners kunnen kiezen voor een verregaande juridische regeling én bescherming (het huwelijk) of voor totaal geen bescherming en juridisch kader (feitelijk samenwonen). Daar tussenin bevindt zich de wettelijke samenwoning. Die vertoont weinig gelijkenissen met het huwelijk en biedt de partners een beperkt houvast o.m. op vermogensrechtelijk vlak.

Op fiscaal vlak heeft de wetgever de verschillen tussen de samenlevingsvormen zoveel mogelijk proberen uit te vlakken.

Desalniettemin is het belangrijk om op tijd te plannen, zodat u goed voorbereid bent voor de toekomst.

Deutsche Bank

**Ontdek ook onze expertisedossiers op
www.deutschebank.be**

De redactie van deze publicatie werd afgesloten op 1 maart 2014.
Deutsche Bank AG, Taunusanlage 12, 60325 Frankfurt am Main, Duitsland, HR Frankfurt am Main HRB nr. 30000. Deutsche Bank
AG Bijkantoor Brussel, Marnixlaan 17, 1000 Brussel, België, RPR Brussel, BTW BE 0418.371.094, IBAN BE03 6102 0085 7284,
IHK D-H0AV-L0HOD-14.
V.U.: Gregory Berleur, Marnixlaan 17, 1000 Brussel

